

Generaal Ziethen.

Een zwak, tener kind, klein voor zijn jaren, dat was HANS JOACHIM VON ZIETHEN in zijn jeugd. En toen hij zich voor den krijgsmacht aanmeldde, trok de officier, die hem had in te boeken, met een minachtend en medelijdend gebaar de schouders op.

Ziethen had zijn uiterlijk tegen; hij maakte geen indruk — hoe ter wereld had hij het toch in zijn hersens gegrepen, om soldaat te worden!

Hij had het in den eersten tijd, dat hij de militaire uniform droeg, hard te verduren, hij droeg zijn juk in zijn jeugd, maar het deed hem goed; hij doorstond den spot, vertrouwde op God, is van sport tot sport gestegen, heeft aan zijn Koning en zijn Vaderland de voortreffelijkste diensten bewezen, en heeft zijn naam in de Pruisische geschiedenis met gouden letteren ingegrift.

Er zou een groot boek te schrijven zijn van hetgeen Ziethen heeft beleefd en ervaren; in de oorlogen, die Frederik II voerde, was hij de rechterhand des Konings; hij toonde zich een geboren veldheer, zorgde als een vader voor zijn soldaten, voerde hen tot de schitterendste zegepraal, en het woord der Schrift is aan hem bewaarheid geworden: „Welgelukzalig is de man, die op den Heere vertrouwt!”

Blucher heeft van het Pruisische volk den eernaam „Huzarengeneraal” ontvangen; Ziethen is de „Huzarenkoning” genoemd. In de stoutmoedigheid hunner krijgstochten herinneren zij trouwens sterk aan elkander; in onverschrokkenheid van geest hebben zij niet voor elkander ondergedaan, maar Blucher had in Gneisenau een strateeg van de bovenste plank tot raadsman, terwijl Ziethen zijn eigen raadsman moest zijn.

En als Christen heeft Ziethen een krachtiger getuigenis afgelegd van zijn geloof dan Blucher.

Wel heeft de laatste in den avond van den wereld-historischen veldslag bij Waterloo het hoofd ontbloot, en niet zichzelf, maar God Almachtig de eere gegeven van een zegepraal, die het lot van Europa besliste, en wij erkennen, dat Blucher, de ware held van Waterloo, nooit groter is geweest dan op dat treffend oogenblik.

Maar Ziethen heeft meer gedaan.

Hij heeft niet alleen God, maar ook diens Zoon beleden; nooit heeft hij zich voor die belijdenis geschaamd. En den Koning, in wiens hart de spot van een Voltaire spookte, heeft hij het meer dan eens met allen eerbied, maar met niet minder vastberadenheid gezegd, dat de ware kracht en het geheim van alle zegepraal voor volk en leger schuldte in een waarachtig geloof in Christus als den Heiland en den Middelaar der menschheid.

Daarom trekt Ziethens beeld ons zoo aan.

En uit dat gezichtspunt gezien, komt er kleur en glans op den zevenjarigen oorlog, *) die door Frederik II stellig niet uit een begrip van rechtvaardigheid en gerechtigheid was begonnen, doch die door verscheidenen van zijn veldheeren met een gebod in het hart is uitgestreden.

In die dagen, toen Nederland wegzonk onder zijn rijkdommen en de vaadigste rust, toen onze groote helden gestorven waren, en een verweekt geslacht rustte op de lauweren, tot zulk een hoogen prijs van bloed en tranen gekocht, hebben die ijzeren, godvruchtige krijgslieden van den ouden Frits geworsteld en gestreden, en hebben zij het Protestantisme gered, al was het hun Koning slechts om de rijke en vette provincie Silezië te doen.

Hier staan wij eerbiedig stil; wij zien in dien zevenjarigen oorlog het Godsbestuur, en een ongeloovig Koning

*) 1756—1763.

moest dienst doen, om de overheersching van een Roomsche keizerrijk te voorkomen.

Hoe hachelijk heeft het er met Frederik II bijgestaan! Hoe dikwijls stond hij op het punt, onder te gaan in den stortvloed van vijanden! Hoe schenen b.v. in het jaar 1760 alle ongelukken ineens te komen, om hem te versplinteren onder de ijzeren vuist!

De dappere generaal Fouquet werd in dat jaar met een krijgsmacht van 8000 Pruisen bij Landshut na den heldhaftigsten tegenstand gevangen genomen; de sterke vesting Glatz viel den vijand in handen; de Koning moest het beleg van Dresden, waarvan hij zich zooveel had voorgesteld, opbreken en in allerijl met zijn leger naar Silezië aftrekken, daar het thans voor de Oostenrijkers open lag.

Wel sloeg de in het nauw gebrachte Pruisische leeuw zijn klauwen uit, en versloeg hij de Oostenrijkers bij Liegnitz, maar hij was niet in staat, de groote vruchten der overwinning te plukken, daar de Russen achter zijn rug Brandenburg afliepen, en de hoofdstad Berlijn brandschatten.

Het zwaarste moest het zwaarste wegen; Frederik II zond een armeeringscorps in allerijl naar zijn erflanden, opdat ze niet geheel door de vijanden zouden worden uitgezogen, terwijl hij, gepijnigd door de bangste zorgen, met zijn hoofdleger naar Torgau trok.

Voor die zorgen was alle reden.

De positie van den Koning was allerhachelijkst. Zonder magazijnen, zonder vaste plaatsen, die de ankers konden vormen voor zijn stelling; de verbinding met Berlijn elk oogenblik op het ernstigst bedreigd; de winter voor de deur, en een overmachtige vijand op de flanken, was slechts een groote en beslissende zegepraal in staat, hem en zijn leger uit den gespannen strik te redden.

In de eerste plaats moest Torgau bezet worden, want dat was de sleutel tot de Elbe. De Koning stelde alles in het werk, om de Oostenrijkers er vandaan te lokken; hij maakte marschen en contra-marschen; het gerucht verbreidde zich, dat de Pruisen het op Dresden voorzien hadden, maar Daun, de Oostenrijksche generaal, doorzag al die kunstgrepen, en bleef muurvast en onbewegelijk te Torgau.

De toestand der Pruisen werd van dag tot dag kritieker; zij lagen op het einde van October te Dubin, welks magazijnen hen slechts voor vier weken konden voeden, en dan was 't gedaan.

Zoo schoot er dan niets anders over dan te overwinnen of te verhongeren.

In dien nijpenden nood ontving Ziethen het bevel zich met zijn krijgsmacht bij den Koning te voegen.

Ziethen had Wittenberg, de beroemde stad der reformatie, waar zich het Augustijner-klooster met de Luther-cel bevindt, bezet; in allerijl trok hij af, en bereikte den Koning.

Er werd een krijgsraad belegd; nog nooit was de machtige geest van Frederik II zoo terneergeslagen geweest.

Voor den eersten keer van zijn leven aarzelde hij een beslissing te nemen; het voorgevoel van een groot ongeluk, dat hem en zijn koninkrijk zou verpletteren, benevelde zijn anders zoo klaren blik. Hij was door vrees en angst bevangen, en schrok terug van een beslissing, die den ondergang van zijn rijk kon verhaasten.

Er heerschte een somber zwijgen, toen de Koning had uitgesproken — wie dorst de verantwoordelijkheid dragen van een raad, waar de Koning terugdeinsde om zelf een besluit te nemen?

Toen rees Ziethen op van zijn stoel.

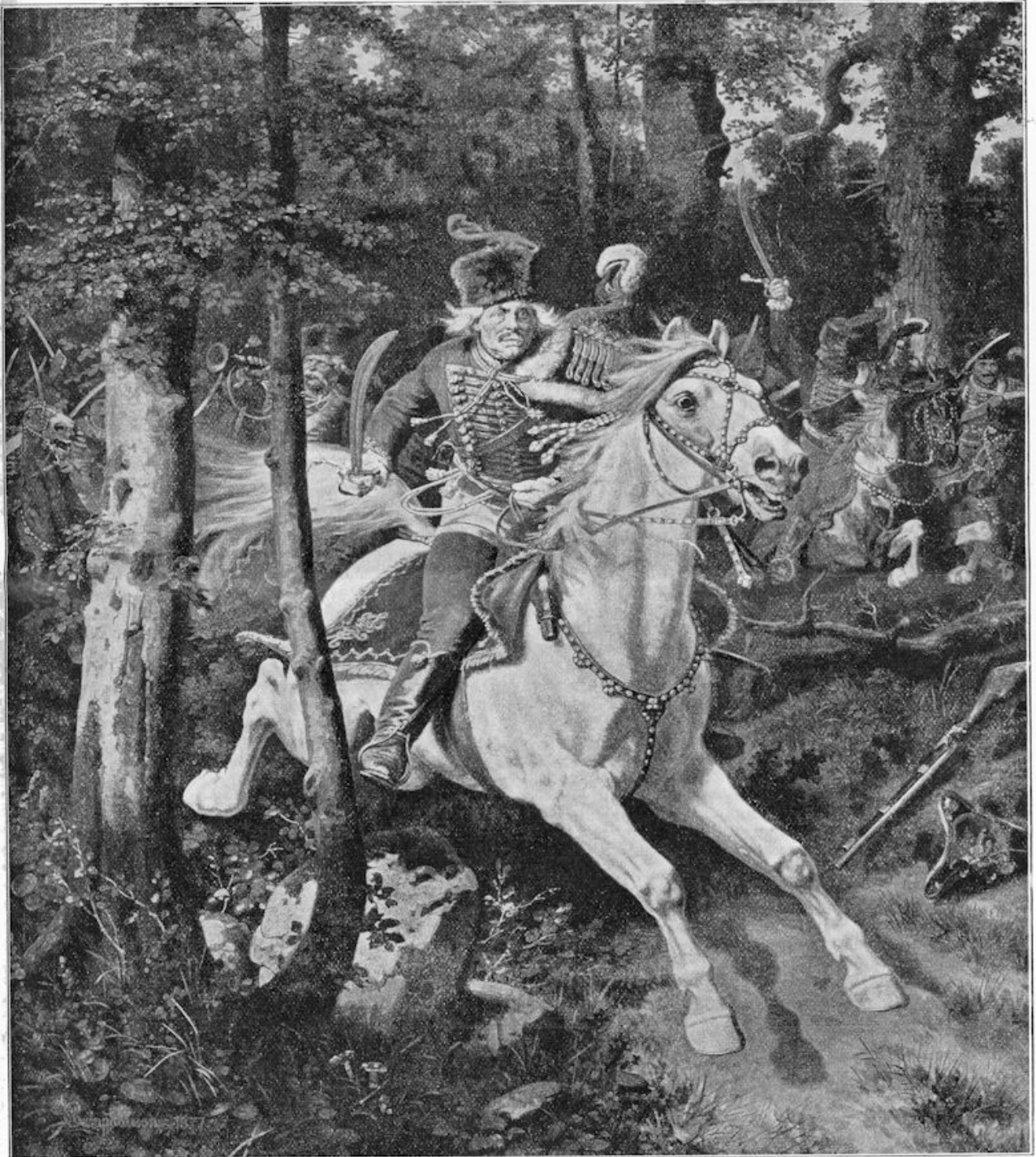
„Majesteit!” zeide hij bedaard, „alles is mogelijk, wanneer wij maar de moeilijkheden weten te overwinnen!”

Dat woord besliste.

De Koning reikte Ziethen de hand en antwoordde: „Wij zullen aanvallen.”

Den 3^{den} November *) des morgens te half zeven stelde het Pruisische leger zich in beweging; Ziethen zou den

*) 1760.

vijand in het front, de Koning met de andere afdeeling van het leger den vijand in den rug aantasten; zij zouden dan van twee zijden het centrum der Oostenrijksche stelling, op de hoogten van Siptitz, tegelijkertijd bestormen en den slag beslissen.

Het plan was voortreffelijk, maar een misverstand kon het praktische plan doen mislukken. De Koning meende, toen hij den donder van het kanon uit de verte hoorde, dat Ziethen den aanval was begonnen, doch het was een vergissing. En Ziethen kon, daar de wind tegen was, het geschut des Konings niet stellig onderscheiden.

Daarom begon de Koning den aanval te vroeg; zijn keuroepen vergoten hun bloed tevergeefs, en met gescheurde gelederen, na de zwaarste verliezen, moest de Koning, met de wanhoop in het hart, den aanval opgeven.

Hij was geslagen, hij trok terug naar Neiden, en bracht den bangsten nacht van zijn leven door in het kleine kerkgebouw van het dorp. Zijn onrust vermeerde elk oogeblik; hij was nog steeds zonder tijding van Ziethen; bij het licht van een kaars schreef hij zijn testament, en toen de grauwe Novembermorgen daagde, sprong hij, slechts door een adjudant vergezeld, in het zadel.

„Majesteit!” zeide de adjudant, terwijl ze nog geen honderd passen hadden gereden, „ginds nadert een ruiter!”

Nu zag de koning den ruiter ook: het was een Zieithensche huzaar, kenbaar aan zijn witten ruitermantel.

Doch het was meer dan een gewoon huzaar — het was Ziethen zelf.

„Majesteit!” zeide de generaal, „ik heb u te rapporteeren, dat de vijand geslagen, en in volle vlucht is!”

De Koning sprong met een vreugdekreet uit het zadel; hij omarmde Ziethen; en beiden weenden.

Ziethen had een zijner beroemdste veldslagen geleverd, en laat in den avond den Pruisischen standaard boven op de moorddadige hoogten van Siptitz geplaat.

Geen jaar later bevond zich de Koning met Ziethen en het leger in de sterk verchanste legerplaats bij Schweidnitz, terwijl een groote overmacht van Oostenrijkers en Russen het kamp omringde.

Op zekeren nacht wandelden beiden over de wallen.

„Ziethen,” zeide de Koning, „we zitten hier opgesloten als een rat in de val — we komen er niet meer uit.”

„Sire!” antwoordde de dappere houwdegen, en hij wees naar de tintelende sterren boven hun hoofd, „God leeft nog, en zal een wonder doen.”

„Hij doet geen wonderen meer, Ziethen!” antwoordde de Koning droevig, doch er was geen spot in dat woord.

„Ja toch, Majesteit — Hij is een God der wonderen!”

Wat gebeurt? De Oostenrijkers wilden, dat de Russen de eerste bestorming zouden doen, doch dezen lieten die eer wondergraag aan hun bondgenooten over. Men kon het over dit punt niet eens worden, en de Russen trokken, toen hun levensmiddelen op waren, weg.

Zoo was de Koning dan opnieuw gered, en Ziethen had gelijk gehad.

Toen dit gebeurde, was Ziethen reeds in de zestig.

Hij is zeven en tachtig jaar geworden; hij is steeds een getrouw belijder gebleven van onzen Heere Jezus Christus, en in dit geloof is hij zacht en kalm ontslapen, om in te gaan in de vreugde zijns Heeren.

L. P.

VARIA.

Juist?

Toen Mr. Grijslim, advocaat, ging sterven, liet hij het gekkenhuis zijn goed'ren erven; Van zotten, sprak hij, is mijn geld gekomen, 't Zij billijk ook door hen teruggenomen.

A. J. H.

Van „tande stelen” — en meer.

In mijn jongen tijd ontstond eens tusschen ettelijke Nederlandsche taalgeleerden een geschil, dat tot heel wat schrijvens en wrijvens aanleiding gaf.

Een hunner had getracht den inhoud weer te geven van een oud handschrift. In dat geschrift werd o.a. gesproken van een jong, onervaren meisje, dat in aanraking kwam met een man van slecht karakter. Den schijn aannemend van haar lief te hebben, legde hij het er op toe, haar ongelukkig te maken. Ondanks alle waarschuwing, luisterde zij naar den verleider, en eindelijk kwam het zóó ver, gelijk het handschrift zegt:

„Dat si tande stelen leerde.”

Dit beduidde, blijkens den verderen inhoud, dat zij in haar onheil liep en het beste verloor wat zij bezat.

Nu had dusver niemand ooit van „tanden stelen” gehoord. Ook de geleerde niet, die het handschrift verklaarde. Doch hij legde het ongeveer aldus uit: „Tande stelen” moet een oude uitdrukking zijn voor: iemand het beste ontnemen wat hij bezit; gelijk men ook wel zegt: eer rooven, vriendschap ontstelen, enz. „Tanden stelen” is wat wij noemen: tanden trekken, of figuurlijk: iemand iets ontnemen.

Sommigen mag deze verklaring voldaan hebben, toch niet allen, o.a. niet den beroemde letterkundige Dr. J. van Vloten. Hij was een man, die in alle dingen zijn eigen meening had, — ongelukkig wilde hij ook wijzer zijn dan Gods Woord, — en die wegens zijn heftigheid wel eens Jupiter van Vloten werd genoemd. Toen hij de bewuste verklaring had gelezen, zei hij: „Laat ons zien: „Tande stelen” zal dan beduiden: tanden trekken of iets ontnemen. Dat leerde dus het meisje. Maar uit het vers blijkt, dat niet zij iets stal of ontnam, maar dat haar iets werd ontnomen. Zij stal niet, maar werd bestolen. De verklaring komt dus hierop neer, dat zij leerde *tanden getrokken te worden*. Dat nu is onzin.”

Verscheiden geleerde heeren, die dit lazen, moesten Dr. van Vloten gelijk geven. Maar, zeiden zij, leg *gij* het dan eens uit.

Dit nu kon de geleerde heer wel beproeven, maar niet beloven. Doch hij zette zich aan de taak en de uitkomst was verrassend. Ze kwam hierop neer:

Het geraadpleegde handschrift was blijkbaar niet het oorspronkelijke, maar een afschrift, gelijk die in de eeuwen vóór de boekdrukkunst veel gemaakt werden. De afschrijvers echter begingen dikwijls fouten, ook al omdat zij soms niet begrepen, wat zij schreven. Zoo ook hier.

„Si tande” is denkelijk door onduidelijkheid van het oorspronkelijke voor twee woorden aangezien. Doch het is één woord en moet gelezen worden: *stonde*, d.i. ure, tijd, gelegenheid. 't Wil dus zeggen, het spel ging zoo lang voort, dat „de stonde stelen leerde” of, anders gezegd, de gelegenheid den dief maakte.

Zoo lei Van Vloten het uit; — niemand kon ontkennen, dat alles pleitte vóór zijn uitlegging.

Veel ouder nog is het geschil over de vraag, of de moord op Floris V, in 1296, ook is uitgelokt door zijn leven in overspel met een jonkvrouw, aan het geslacht van Velzen verwant. Immers men leest in de Rijnkroniek van Melis Stoke:

„Ik segghe dat ick weet wel,
Dat die graeve hielt over spel,
Want hij loech, dat weet ick wel.”

Maar — schijn bedriegt.

Want even verder lezen we, dat men iets hield „over droom.”

Blijkbaar staat „over” hier voor: „voor,” gelijk nog wel gehoord wordt. Zoo is dan ook het eerste vers te lezen: